

“TMS 18 “HASILAT” VE UFRS 15 “MÜŞTERİ SÖZLEŞMELERİNDEN HASILAT” STANDARDLARININ FAKTORİNG İŞLETMELERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ”

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin MERT*

Ece BAŞ**

Makale Gönderim Tarihi : 06.03.2017 / Kabul Tarihi : 06.04.2017

ÖZ

18 Nolu Türkiye Muhasebe Standardı çerçevesinde (TMS 18) hasılat tutarının gerçeğe uygun değer ile muhasebeleştirilmesi gerektiğinden, vadeli işlemlerde ortaya çıkan satış bedeli içerisinde yer alan vade farklarının satış bedelinden ayrıştırılması ve faiz geliri olarak muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, Faktoring işletmelerinin elde ettiği gelir getirici unsurların muhasebeleştirilmesi ve hasılatın hesaplanmasında ortaya çıkan sorunlar irdelenerek, 2018 yılında uygulanmaya başlanacak UFRS 15 “Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat” standardı çerçevesinde hasılatın hesaplanmasında karşılaşılabilecek zorluklar giderilmeye çalışılmıştır. Çalışmada hasılat standardı özellikle faktoring işletmeleri açısından incelenmiş ve uygulamaya dönük örneklere yer verilerek konun anlaşılmasına katkı sunulması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hasılat, TMS Hasılat, UFRS 15, Hasılat ve Faiz Tespit Yöntemleri

Jel Sınıflandırması: M41, M42

EVALUATION OF TAS 18 “REVENUE” STANDARD IMPLEMENTATION OF THE NEW IFRS 15 “REVENUE” STANDARD ON THE FACTORING COMPANIES AND AN APPLICATION

ABSTRACT

Since it is required to recognize the revenue amount at fair value as per Turkish Accounting Standard 18 (TAS 18), it is necessary to separate the late charges in the sale price from the sale price itself in financial futures, and recognize them as interest revenue. This study handles the problems arising in recognition of the income-generating items acquired by the Factoring businesses and calculation of the revenue, and tries to eliminate the potential difficulties likely to be encountered in calculation of the revenue within the framework of the IFRS 15 “Revenue from Contracts with Customers” standard to be put into practice in the year 2018. This study examines the revenue standard from the viewpoint of factoring companies in particular, and targets to make contributions to comprehension of the subject by giving application examples.

Keywords: Revenue, Turkish Accounting Standard (TAS), International Financial Reporting Standards 15, Revenue and Interest Detection Methods

Jel Classification: M41, M42

* Okan Üniversitesi, M.Y.O. Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölüm Başkanı, huseyin.mert@okan.edu.tr

** Okan Üniversitesi Muhasebe ve Denetim Doktora Programı Öğrencisi, ece.bs@hotmail.com

1. GİRİŞ

Hasılat, üretim ve satış faaliyetleri sonucunda yaratılan mal ve hizmetlerin parasal karşılığını ifade etmektedir. Hasılatın finansal tablolara doğru yansıtılması mali tabloları kullananlar açısından önemlidir. Yapılan işlerin çeşitleri, yeni iş ve hizmet alanların doğması hasılatın tanımlanması ve ölçülmesini daha da önemli hale gelmiştir. Bu çalışmada özellik arzeden bir takım işlemleri nedeniyle faktoring şirketlerinde hasılat konusu irdelenmiştir. Faktoring şirketlerinde, müşterilerine ait yurtiçi ve yurtdışı mal ve hizmet satışlarından doğan vadeli alacaklar değerlendirme ve kabul süreçlerinden geçirilerek devral alınır. Daha sonra devralınan bu alınan bu alacaklar vadeleri geldiğinde faktoring firması tarafından tahsil edilir ve süreç tamamlanır. Bu süreç n garanti ve tahsilat hizmetlerinin bir veya birkaçının sunulduğu ve finansal bir ürün olarak değerlendirilen ve işletme için bir hasılat sağlayan çeşitli aşamaları içermektedir.

Çalışmada 18 Nolu Türkiye Muhasebe Standardı çerçevesinde (TMS 18) faktoring işletmelerinin hasılatla dönük muhasebe kayıtları değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, faktoring işleminin işleyişi detaylıca açıklanmış olup TMS 18 “Hasılat” standardına göre hasılat tutarının gerçeğe uygun değer ile muhasebeleştirilerek, vadeli işlemlerde ortaya çıkan faiz gelirinin tek düzen muhasebe sisteminde nasıl muhasebeleşeceği ve yeni uygulanacak olan UFRS 15 “Müşteri Sözleşmelerinden Hasılat” standardının olası etkisi ele alınmıştır. İşbu çalışma kapsamında, faktoring sözleşmesinin içeriğine bağlı olarak yapılan faktoring işlemlerinin muhasebeleştirilmesine ilişkin satıcı ve faktoring işletmesi açısından yapılması gereken muhasebe kayıtlarına ilişkin örnek uygulamalara yer verilmiştir.

Çalışmada araştırma yöntemi olarak örnek olay yöntemi, nitel görüşme (derinlemesine görüşme) ve inceleme metodu kullanılmıştır. Bu yöntemin seçilmesinin en temel nedeni, yöntemin çalışmanın amacıyla uygun olması, hasılat standardı çalışmalarında faktoring alanına dayalı özel bir durumun veya örneğin sistematik bir araştırmasını yapan etkili bir yöntem olmasıdır. Ülkemizde bu konu ile ilgili yeterli sayıda çalışma yapılmamış olması nedeniyle çalışmanın tartışmalı noktaları aydınlatılması ve sunulan uygulama ve açıklamaları ile hem literatüre hemde bu alanda çalışanlara katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Hasılat standardına dönük literatürde oldukça fazla çalışma olmasına karşı bu konunun faktoring işletmeleri özelinde incelendiği çalışmalar sınırlıdır.

Aygün tarafından yapılan çalışma TMS 18 “Hasılat” standardını örneklerle açıklayarak daha anlaşılır hale getirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu çalışma, standardın vadeli satışlara ilişkin ortaya çıkan faiz gelirinin hasılattan ayrıştırılarak faiz geliri olarak ayrı muhasebeleştirilmesi, hasılatın satışı yapılan ürünün niteliğine göre ayrıştırılması, tek bir işlemle birden fazla hasılat yaratıcı işlem oluşturulması durumunda hasılatın, ayrıştırılabilir işlemlerinin her birinin ayrı bir hasılat yaratıcı işlem olarak değerlendirilmesi hususlarında yenilik getirdiği tespit etmiştir.¹

Köse ve Çelikay’ın yapmış olduğu çalışmada ise yeni UFRS 15 standardının mevcut TMS 18 standardından hangi noktalarda farklılık göstereceğinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bahsi geçen çalışmada, mevcut standartta hasılatın kayda alınabilmesi için işletmenin malların sahipliği ile ilgili önemli risk ve getirileri alıcıya devretmiş olması gerekirken; yeni standartta ise, tanımlanan

1 Recep Aygün (2012), Örnek ve Açıklamalarla TMS 18 Hasılat Standardı, Vergi Dünyası Dergisi, (368), ss.96-109.

bir edim yükümlülüğü, müşteriye taahhüt edilen mal veya hizmet transfer edilerek yerine getirildiğinde, hasılat olarak muhasebeleştirilmesi gerektiği ve mevcut standartta, hasılat alınan veya alınacak olan bedelin gerçeğe uygun değeri ile ölçülmekte iken; yeni standartta ise bir edim yükümlülüğü yerine getirildiğinde, bu edim yükümlülüğüne dağıtılmış işlem fiyatı tutarı hasılat olarak muhasebeleştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.²

18 Nolu Türkiye Muhasebe Standardı (TMS 18) ile işletmelerin bir muhasebe döneminde elde ettiği hasılatın ne şekilde muhasebeleştirileceği, muhasebeleşen hasılatın gelirlere nasıl alınacağını ve nasıl ölçüleceğini tespit edilmiştir.³

Iasplus yayınlarının yapmış olduğu çalışmada ise; Mal satışları, hizmet sunumları ve işletme varlıklarının başkaları tarafından kullanılmasından sağlanan faiz, isim hakları ve temettülerden kaynaklanan gelirlerin muhasebeleştirilmesinde ilgili standardın uygulandığını tespit edilmiştir.⁴

PKF'nin yapmış olduğu çalışmada, hasılat kavramı işletmenin özkaynaklarında artışa sebep olduğu, olağan faaliyetlerden elde edildiği, sürekliliğin olduğunu ve kazanç kavramından farklı olarak brüt olarak ölçüldüğü ortaya çıkarılmıştır. Bir başka deyişle; Hasılat, sadece işletmenin kendi hesabına yapmış olduğu işlemleri kapsadığı sonucuna varılmıştır.⁵

Akbulak'ın belirttiği üzere, Katma Değer Vergisi gibi üçüncü kişiler adına toplanan tutarlar işletmeye ekonomik fayda sağlamaz ve işletmenin

özsermayesinde artışa neden olmayacağı tespit edilmiştir. Bu nedenle bu tutarlar hasılat olarak kabul edilmez. Hasılat ancak işletme de olağan mal ve hizmet satışlarından ya da faaliyetlerinden elde edilir lakin olağanüstü nitelik taşıyan bir sabit kıymet satışından veya ortakların sermayeye yaptıkları nakdi katkılardan hasılat elde edilemeyeceği sonucuna varılmıştır.⁶

Vergi Usul Kanununun 194. Maddesinde belirttiği üzere hasılat olarak “*Satılan mal bedeli veya yapılan hizmet karşılığı olarak tahsil edilen paralarla tahakkuk eden alacaklar ve işletme faaliyetinden elde edilen diğer bütün hasılat*” ifadesi yer aldığı tespit edilmiştir.⁷

Karabınar'ın yapmış olduğu çalışmada, olağan faaliyetlerden elde edilme ve brüt ölçütlerin sağlanması gerektiği amaçlanmaktadır. Bu noktadan hareketle, hasılat alınan veya alınacak olan bedelin gerçeğe uygun değeri üzerinden ölçülmeli ve işletmenin yaptığı her türlü ticari iskonto ve miktar indirimleri bundan düşülmelidir. Raporlama yapan bir işletmenin zaman içinde hangi noktada mala sahip olmanın riskleri ve getirilerini alıcıya devretmiş sayılacağı belirlenmesi, mal satışından elde edilen hasılatın muhasebeleştirilmesinde büyük önem taşıyacağı sonucuna ulaşılmıştır.

3. HASILATIN KAPSAMI VE ÖLÇÜMÜ

Hasılat standardındaki en önemli husus şüphesiz vade ayrımıdır. İşlemin vadeli veya vadesiz olması durumunda vadeli satışlardaki gelirin içerisinde yer alan faiz gelirinin ayrıştırılıp gerçek

2 Tunç Köse, ve Duygu Şengül Çelikay (2015), Yeni Hasılat Standardı ve Getirdiği Değişiklikler, ISMMO Yayınları, Ocak-Şubat 2015, ss. 25

3 TMS 18 “Hasılat” Standardının Özellikleri, <http://kgk.gov.tr/contents/files/TMS18.pdf>, Erişim Tarihi: 19.02.2017

4 IAS 18 Revenue, <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias18>, Erişim Tarihi: 19.02.2017

5 IAS 18 Summary, <https://www.pkf.com/media/8768/IAS%2018%20Summary.pdf>, Erişim Tarihi: 19.02.2017

6 Yavuz Akbulak (2006), Uluslararası Muhasebe Standartlarında Elde Edilen Hasılat Kavramı, Mali Pusula, Sayı 14, ss. 86

7 Vergi Usul Kanunu, <http://www.gib.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 19.02.2017

satış bedelinin bulunması gerekmektedir. Örneğin, kredili satışlarda ayrıştırılan vade farklarından kaynaklanan faiz tutarı, dönemin faiz gelirlerine ilave edilir ve böylece işletme satışlarını ve brüt satış karını gerçeğe uygun şekilde yansıtmakta ve net satış karında optimum seviyede doğru hesaplanmasına fırsat sağlar.⁸ Vadeli yapılan satış tutarının tamamı satış hasılatı olarak muhasebeleştirilmekte, ancak yıl sonu geldiğinde, senetli olan alacaklar için reeskont işlemi yapılarak dolaylı bir şekilde düzeltilmektedir. Ancak, yapılan bu uygulama sadece senetli alacaklar için söz konusudur, senetsiz olan alacaklar için böyle bir düzeltme yapılmamaktadır.⁹ Standarda uyulduğunda yılsonunda reeskont işlemi yapılmasına gerek kalmamaktadır.

Standarda göre mal satışında satış bedeli gerçeğe uygun değeri ile muhasebeleşmelidir. Bir başka deyişle satışın tamamı hasılat yazılmalıdır. Buna karşılık vadeli satışlarda gelirin içerisinde yer alan faiz gelirinin ayrıştırılıp vade farkı faiz geliri olarak kaydedilmelidir. Bu durumda vadeye kadar iskonto edilmiş tutar gerçeğe uygun değeri oluşturmaktadır. İlgili faiz gelirinin vade farkı faiz hasılatı hesabı ile kalanının satış hasılatı hesabına aktararak muhasebeleşmesi gerekmektedir.

Hizmet sunumunda ise raporlama dönemi sona erdiğinde işlemin tamamlanma düzeyinin güvenilir bir biçimde ölçülebilmesi gerekmektedir. Hizmet maliyetle eşleştirilip tamamlandıkça tamamlanma yüzdesine göre gelir kaydedilmelidir. Bazı durumlarda söz konusu tamamlama düzeyi etkin ve doğru bir biçimde ölçülemeyebilir. Bu gibi durumlarda mali tablolara giderlerin geri kazanılabilir tutarı yansıtılabilmesine rağmen işlem

güvenilir bir biçimde sonuçlanmadığından mali tablolara kar yansıtılmaktan kaçınılır.

Daha önce finansal tablolara yansıtılmış olan hasılat tutarının tahsil edilebilirliği konusunda bir belirsizlik ortaya çıktığında, tahsil edilemeyen veya tahsil edilebilmesi muhtemel olmaktan çıkan tutar başlangıçta hasılat olarak muhasebeleştirilmiş tutarın düzeltilmesi yerine, gider olarak finansal tablolara yansıtılır.¹⁰ Standart hasılat oluşturma niteliği olan her bir işlemin ayrı ayrı ölçülebildiği durumlarda her birinin ayrı bir hasılat kalemi olarak muhasebeleştirilmesini ve mali tablolara aktarılmasını ilke olarak benimsemiştir.¹¹ Belirtildiği üzere, birbiriyle bağlantılı olan işlemler birlikte değerlendirilebilir. Örneğin; bilgisayar ticareti ve servis hizmeti veren bir firma, son teknolojiye sahip masaüstü bilgisayarı üç bin TL'na satmaktadır. Fakat müşteri yüz elli TL daha fazla verdiği bir yıl boyunca bilgisayarın kullanıcıdan kaynaklı hataların çözümü ve tamirini işini ücretsiz yapacaktır. TMS 18 "Hasılat" standardı açısından buradaki hasılat tutarı üç bin TL'dır. Tamirat için alınan yüz elli TL ise tamirat işleminin yapıldığı dönemde mali tablolara hasılat olarak entegre edilmelidir.

4. TMS 18 "HASILAT" STANDARTININ FAKTORİNG İŞLEMLERİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Factoring işletmelerinin kayıtları, 24.12.2013 tarih ve 28861 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan "Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı ve İzahnamesi ile Kamuya Açıklanacak Finansal Tabloların Biçim ve İçeriği Hakkında Tebliğ"de yer alan hesap planına göre yapılmaktadır. İlgili

8 Barry Epstein ve Eva Jermakowicz (2008), IFRS Policies and Procedures, USA: John Wiley & Sons Inc, ss.86-87

9 Serap Yanık ve Yıldız Özerhan (2015), TMS TFRS – Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Finansal Raporlama Standartları, TURMOB Yayınları, Ankara, ss. 30

10 Akın Akbulut (2015), Karşılaştırılmalı TMS/TFRS-Vergi Uygulamaları ve Sonuçları, İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği: 1213-1219

11 Recep Aygün (2012), Örnek ve Açıklamalarla TMS 18 Hasılat Standardı, Vergi Dünyası Dergisi, (368), ss.96-109.

tebliğe göre faktoring işlemleri temel olarak iki gruba ayrılmıştır. Birinci kısım, iskontolu faktoring işlemlerinden oluşurken, ikinci kısım ise diğer faktoring işlemleri olarak adlandırılan mali sektörden faktoring alacakları ile genel olarak iskontolu olmayan faktoring alacakları oluşturmaktadır.¹² İlgili tebliğ de belirtildiği üzere;

İskontolu faktoring alacakları 100, 101 Kısa Vadeli İskontolu Faktoring Alacakları – T.P., Y.P. ile 102, 103 Orta ve Uzun Vadeli İskontolu Faktoring Alacakları – T.P., Y.P. hesaplarında izlenir. Hesabın bakiyesi iskonto edilen Türk parası ve yabancı para faktoring alacaklarından henüz vadesi gelmemiş ve tahsil edilmemiş olanların tutarını gösterir. 100, 101 Kısa Vadeli İskontolu Faktoring Alacakları – T.P., Y.P. ve 102, 103 Orta ve Uzun Vadeli İskontolu Faktoring Alacakları – T.P., Y.P. hesaplarında izlenen tutarlar ile müşteriye yapılan ödeme arasındaki fark 104, 105 İskontolu Faktoring Alacaklarından Kazanılmamış Gelirler – T.P., Y.P. hesaplarının alacağında izlenir. Dönem sonlarında dönemi ilgilendiren gelirler 104, 105 İskontolu Faktoring Alacaklarından Kazanılmamış Gelirler – T.P., Y.P. hesaplarının borcuna ilgili faiz geliri hesabının alacağına kaydedilerek dönem gelirlerine yansıtılır.

İskontolu faktoring alacakları dışında kalan diğer faktoring alacakları ilgili hesaplarda izlenir. Faktoring işlemlerinin bilanço içi veya bilanço dışı hesaplarda izlenmesi ve bilanço dışı hesaplarda izlenen faktoring işlemlerinin hangi aşamada bilanço içi hesaplarda izleneceği hususlarında, ilgili Türkiye Muhasebe Standartlarında belirtilen tahakkuk esasları ile muhasebeleştirme ve bilanço dışı bırakmaya ilişkin esaslar dikkate alınır.¹³

Buna ilaveten “392020 Peşin Tahsil Edilen Faiz, Ücret ve Komisyonlar” hesabının mahiyetine baktığımızda bu hesaba kullanılan krediler için komisyon ve benzer türdeki masrafların peşin olarak tahsil edilmesi ve tahsilat anında 392020 hesabına kayıt atılır. TMS hükümleri çerçevesinde etkin faiz oranı dönemsellik ilkesine bağlı olarak ilgili dönemin gelir hesabının alacağına yazılır ve dönem gelirin yansıtılır. Ayrıca Faktoring işlemlerinden kaynaklı alacaklar için alınan faizler alacağın çeşidine göre ilgili hesaplara aktarılır.

Faktoring işlemlerinde hasılat genellikle vadeye yayılmıştır, finans kurumlarında ise kar/zarar durumlarını ihtiyatlılık gereği günlük olarak tutmak durumundadır. Faktoring işleminde peşin iskonto yöntemi ve spot işlem yöntemi ağırlık kazanan işlem yöntemleridir. Peşin iskonto yönteminde hasılat baştan hesaplanır ve müşteriye fatura edilir, hasılat hesap planında “104- İskontolu Faktoring Alacaklarından Kazanılmamış Gelirler” hesabına kaydedilir ve bu hesaptan günlük olarak gelir hesaplarına aktarım yapılır. Burda önemli olan husus faiz geliri ise 500 grubuna, komisyon geliri ise 700 grubundaki hesaplara aktarım yapılmalıdır. Spot işlemlerde ise hasılat ancak karşılıklı belirlenen vadede (aysonu, işlem bitimi vb. durumlar) tahakkuk eder ve vadeye kadar geçen süre için yine günlük reeskont hesaplaması yapılarak gelir hesaplarına aktarım yapılır. Bu işlemlerdeki amaç, hasılatın elde edildiği zaman peşin olarak gelir yazılması yada işlem bitimini bekleyip en sonunda gelir yazmak değil, işlemin başlangıç ve vadesine kadar geçen süre içinde yayılarak gelir hesaplarına kaydedilmesidir. Peşin iskonto yöntemine göre örnek muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir;

12 Yılmaz Ö. (2012)., Faktoring İşlemlerinin Muhasebesi, Yalın Yayıncılık, İstanbul, ss.18-19

13 Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketlerince Uygulanacak Tekdüzen Hesap Planı, https://www.bddk.org.tr/Web-Sitesi/turkce/Mevzuat/FinansalK_Faktoring_Finansman_Kanunu/12897115102945banka_disi_mali_kurumlar_thp.pdf

.../...		
10004 Diğer Müşteriler Özel	xxx	
..... numaralı hesaba ait ön ödeme		
..... numaralı hesaba ait fakt. ücreti		
..... numaralı hesaba ait komisyon		
..... numaralı hesaba ait masraf		
22000 Kamu Mevduat Bankaları	xxx	
..... numaralı hesaba ait ön ödeme		
10400 Yurtiçi Açık Faktoring Alacakları	xxx	
.....numaralı hesaba ait faktoring ücreti		
392 Kazanılmamış Gelirler	xxx	
.....numaralı hesaba ait komisyon		
380 Ödenecek BSMV	xxx	
.....num. işlem fakt. ücret, kom., masraf BSMV'si		
790 Diğer	xxx	
.....numaralı hesaba ait masraf		
/		
.../...		
10400 Yurtiçi Açık Fak. Alacakları	xxx	
..... Yurtiçi iskonto peşin faiz reeskontu		
500 Yurtiçi Teminatlı Faktoring Alacakları	xxx	
..... Yurtiçi iskonto peşin faiz reeskontu		
/		

Spot işlem yönteminde kullandırım yapılır ve vade bitimine kadar hasılat günlük reeskont hesaplaması ile gelir hesaplarına kaydedilir. Örnek muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir;

.../...		
1100004 Diğer Müşteriler (Özel)	xxx	
..... numaralı hesaba ait ön ödeme		
22000 Kamu Mevduat Bankaları	xxx	
..... numaralı hesaba ait ön ödeme		
/		

<p style="text-align: center;">.../...</p> <p>22001 Fakt. Alacakları <i>Yurtiçi Spot faiz reeskontu</i></p>	xxx	
<p>51003 Yurtiçi Teminatlı Faktoring Alacakları <i>Yurtiçi Spot faiz reeskontu</i></p>	xxx	
/		

Yapılan izahatlar ışığında, TMS 18 “Hasılat” uygulaması faktoring işlemlerinin muhasebeleştirilmesinde uzun yıllardır ilgili otorite ile süregelen fikir ayrılıklarını ortadan kaldırmış olup sektörün çok faydalandığı bir standarttır. Hasılat standardı işletmelerin uygulaması gereken ‘temel’ standartlardan birisidir. Hasılat standardı uyarınca gerçekleştirilecek muhasebe kayıtlarına bağlı olarak oluşturulacak finansal tablolar gerçeğe uygun finansal analizlerin yapılmasına olanak sağlayacak ve bu durum mevcut ve potansiyel yatırımcıların karar alma süreçlerine olumlu katkı sağlayacaktır.¹⁴ Hasılatın doğru tespit edilmesi gerekmesi hususundan hareketle faktoring işlemlerinde, faktoring şirketleri kendilerine temlik edilen alacaklarla ilgili;

- A. Peşin iskonto yönteminde faktoring ücretini ve komisyonunu hesaplayıp fatura tutarından bu rakamı düşerek firmaya ön ödeme yapar.
- B. Faktoring ücretini adet (Faize esas olan anapara ile paranın kullanıldığı gün sayısının çarpımı) üzerinden çalıştırarak fatura borçlusundan tahsilat yapıldığında ve/veya müşteri ile anlaşılan vadede birikmiş factoring ücreti ve komisyonunu (işlemin vadesini esas alarak) tahsil eder.

Factoring işletmelerinde adatlfaiz hesaplama ve/veya peşin iskonto ile faiz hesaplama şeklinde iki yöntemi de kullanılabilir. TMS 18 standardı öncesi a seçeneğinde belirtilen işlemin muhasebeleştirilmesinde karmaşa söz konusu idi. Alacağı temlik eden şirketler peşin iskonto ile factoring ücreti ve komisyonunu tek kalemde iskonto işleminin yapıldığı gün tamamını gider yazmak suretiyle muhasebeleştirabiliyordu. Buna da kanunen bir engel bulunmamaktaydı. Bu sebeple ilgili otorite gelir ve giderin aynı dönemde muhasebeleşmesi mantığından hareketle factoring şirketlerinin elde ettiği gelir getirici unsurlarını tek kalem olarak işlemin yapıldığı tarihte gelir olarak yazmasını doğru buluyordu. TMS 18 “Hasılat” standardının gelmesi ile peşin iskonto ile factoring işlemi yapan factoring işletmesi de alacağını temlik eden firmada bu factoring ücret ve komisyonunu faydalanma dönemlerine ayırıştırarak muhasebeleştirilmektedir. İç piyasa işlemlerinde genelde peşin iskonto yöntemi kullanılırken ihracat fonlamalarında ise adet üzerinden işleyen faiz (factoring ücreti) hesaplama yöntemi tercih edilir. Bu yöntemde dönemsel muhasebeleştirme söz konusudur. Faiz gelirini hesaplarken TMS 39 “Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” standardında yer alan etkin faiz yöntemi baz alınır. Söz konusu yöntemde faiz hasılatının

14 Mehmet Yücenürşen, Ali Aykut Peker, İbrahim Apak, Yusuf Polat (2014), TMS 18 Hasılat Standardı Çerçevesinde Hasılatın Muhasebeleştirilmesi ve Özellik arz eden Durumlar. , Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), 1-8.

➤ Satıcı Firmaya Ödeme Yapılması

Faktoring işletmesi tarafından temlik alınan alacağa karşılık ön ödeme yapılması durumunda atılması gereken muhasebe kaydı,

	.../...	
356 Faktoring İşlemlerinden Borçlar T.P.		xxx
35600 Rücu Edilebilir		
10 Kasa		xxx
22 Yurtiçi Bankalar T.P.		xxx
.....satıcı firmaya ödeme yapılması.....		
/		

➤ Satıcı Firmaya Komisyon Tahakkuk Ettirilmesi

Faktoring sözleşmesine istinaden faktoring işletmesinin satıcıya komisyon tahakkuk ettirmesi durumunda yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir;

	.../...	
220 Ana Faaliyet Alacakları Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları- T.P.		xxx
22001 Faktoring Alacakları		
220012 Komisyon ve Diğer Gelirler Tahakkukları		
702 Diğer Faktoring Alacaklarından		
Alınan Ücret ve Komisyonlar - T.P.		xxx
380 Ödenecek Vergi, Resim, Harç, Prim ve Fonlar-T.P.		xxx
38010 Ödenecek Vergiler		
380102 Ödenecek BSMV		
.....Satıcı firmaya komisyon tahakkuk ettirilmesi.....		
/		

➤ Satıcı Firmaya Faiz Reeskontu Yapılması

Satıcı firmaya yapılan ön ödeme tutarına ilişkin Dönemsellik ilkesinden hareketle hesaplanan faiz oranı üzerinden faiz reeskontu yapılması gerekmektedir. Bu hususta yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir;

	.../...	
220 Ana Faaliyet Alacakları Faiz ve Gelir Tahakkuk ve Reeskontları- T.P.		xxx
22001 Faktoring Alacakları		
220011 Faiz Reeskontları		
510 Kısa Vadeli Faktoring Alacaklarından		
Alınan Faizler - T.P.		xxx
.....satıcı firmaya faiz reeskontu yapılması.....		
/		

➤ **Alacağın tahsil edilmesi**

Faktoring işletmesi, temlik alınan alacağın vadesi geldiği zaman alacak tutarını tahsil ettiğinde atılması gereken muhasebe kaydı,

10 Kasa	xxx	
22 Yurtiçi Bankalar T.P.	xxx	
110 Kısa Vadeli İskontolu Faktoring Alacakları T.P.		xxx
11000 Yurt İçi Açık Faktoring Alacakları		
110000 Rücu Edilebilir		
1100004 Diğer Müşteriler - (Özel)		
.....Alacağın faktoring şirketi tarafından tahsil edilmesi.....		
/		

➤ **Satıcı Firmaya Ödenecek Bakiye Tutarının Hesaplanması**

Faktoring işletmesi tarafından temlik alınan alacağın faiz işlemi yapıldıktan sonra satıcı firmaya ödeme yapılması durumunda söz konusu temlik alınan alacaktan hesaplanan BSMV, komisyon ve faiz tutarları düşüldükten sonra kalan kısmın ödemesi yapılır. Belirtilen işleme ilişkin muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir,

356 Faktoring İşl. Borçlar T.P.	xxx	
35600 Rücu Edilebilir		
220 Ana Faal. Al. Faiz ve Gel. Tah. ve Reeskontları- T.P.		xxx
22001 Faktoring Alacakları		
220011 Faiz Reeskontları		
220012 Komisyon ve Diğer Gelir Tahakkukları		
380 Öd. Vergi, Resim, Harç, Prim ve Fonlar - T.P.		xxx
38010 Ödenecek Vergiler		
380102 Ödenecek BSMV		
/		

➤ Bakiye Tutarının Satıcıya Ödenmesi

Yukarıda izah edilen ön ödeme tutarından düşülen BSMV, komisyon ve faiz tutarlarının düşülerek bulunan meblağın satıcı firmaya ödenmesine ilişkin yapılan muhasebe kayıtları,

	.../...		
356 Faktoring İşlemlerinden Borçlar T.P.		xxx	
35600 Rücu Edilebilir			
10 Kasa			xxx
22 Yurtiçi Bankalar T.P.			xxx
..... <i>Satıcı firmaya ödemenin yapılması</i>			
/			

4.1.2. Satıcı Firma Açısından TMS 18 “Hasılat” Standardı İle Örnek Faktoring Muhasebe Kayıtlarının İncelenmesi

Vadeli alacaklarını faktoring işletmesine temlik eden bir satıcı firmanın muhasebe işlemleri kapsamında 1 Sıra No’lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğ’ine göre uymak zorundadır. Bu kapsamda örnek teşkil edecek muhasebe kayıtları aşağıdaki gibidir;

➤ Vadeli Satış Yapılması

Satıcı işletme tarafından vadeli mal ve hizmet sunumu yapıldığı zaman doğan alacak tutarı için “120-Alıcılar” hesabı borçlandırılır. Buna karşılık satılan mal ve hizmet tutarı kadar “600-Yurtiçi Satışlar” hesabı ve “391-Hesaplanan KDV” hesabı alacaklandırılır.

	.../...		
120 Alıcılar		xxx	
120.01 Yurtiçi Alıcılar			
120.01.01 XYZ A.Ş.			
600 Yurtiçi Satışlar			xxx
391 Hesaplanan KDV			xxx
..... <i>Satıcı firmaya ödemenin yapılması</i>			
/			

➤ **Alacakların Faktoring İşletmesine Temlik Edilmesi**

Söz konusu işletme mal ve hizmet sunumundan doğan alacaklarını faktoring işletmesine devretmesi durumunda temlik edilen fatura tutarı kadar “120-Alıcılar” hesabının hem alıcı firmanın cari hesabı hem de faktoring işletmesi için kullanılır.

	.../...		
120 Alıcılar		xxx	
120.03 Faktoring İşletmesinden Alacaklar			
120.03.01 Yurtiçi Faktoring Alacakları			
120.03.01.01 ABC Faktoring A.Ş.			
120 Alıcılar			xxx
120.01 Yurtiçi Alıcılar			
120.01.01 XYZ A.Ş.			
.....Alacağın faktoring işletmesine temlik edilmesi.....	/		

➤ **Faktoring İşlemine İlişkin Ön Ödeme Alınması**

Ön ödeme oranı temlik edilen alacakların vadesi, işlem hacmi ve alacakların kredibilitesi baz alınarak belirlenir. İşletme ihtiyaç duyması halinde söz konusu ön ödeme tutarını faktoring işletmesinden talep edebilir. Bahsi geçen ön ödeme tutarı, temlik edilen alacağın vadesine bağlı olarak %70 ile %90 arasında olabilir. Bu durumda yapacağı muhasebe kaydı;

	.../...		
100 Kasa		xxx	
101 Alınan Çekler		xxx	
102 Bankalar		xxx	
320 Satıcılar			xxx
320.03 Faktoring İşletmesine Borçlar			
320.03.01 Yurtiçi Faktoring Borçları			
320.03.01.01 ABC Faktoring A.Ş.			
.....Faktoring işletmesinden ön ödeme alınması.....	/		

➤ Faktoring İşletmesinin Komisyon Tahakkuk Ettirmesi

Temlik alınan alacaklar üzerinden hesaplanan ve işlem hacmine, alacağın vadesine göre değişen bir maliyet olan komisyon satıcı firmaya tahakkuk ettirilir. Ayrıca komisyon gibi gelir kalemleri üzerinden %5 oranında Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi (BSMV) tahsil edilir. Bu sebeple faktoring işletmesi tarafından satıcı firmaya komisyon faturası gönderildiğinde satıcı firma bu meblağ kadar “780-Finansman Giderleri” hesabının borçlandırılması gerekmektedir. Aynı tutar kadar “320-Satıcılar” hesabı alacaklandırılmalıdır.

780 Finansman Giderleri	xxx	
780.04 Faktoring Giderleri		
780.04.02 Faktoring Komisyon Giderleri		
320 Satıcılar		xxx
320.03 Faktoring İşletmesine Borçlar		
320.03.01 Yurtiçi Faktoring Borçları		
320.03.01.01 ABC Faktoring A.Ş.		
..... <i>Faktoring işletmesi tarafından komisyon tahakkuk ettirilmesi</i>		
		/

➤ Satıcı Firmanın Faiz Reeskontu Yapması

Satıcı firma faktoring işlemi yaptığı ay sonlarında kullandığı ön ödeme tutarına ilişkin faiz reeskontu yapmalıdır. Bu sebeple yapması gereken muhasebe kaydında, hesaplanan faiz tutarı kadar “780-Finansman Giderleri” hesabı borçlanırken aynı tutar kadar “373-Maliyet Giderleri Karşılığı” hesabı da alacaklandırılmalıdır.

780 Finansman Giderleri	xxx	
780.04 Faktoring Giderleri		
780.04.01 Faktoring Faiz Giderleri		
373 Maliyet Giderleri Karşılığı		xxx
373.01 Faktoring Faiz Reeskontları		
373.01.01 ABC Faktoring A.Ş.		
..... <i>Faiz Reeskontu yapılması</i>		
		/

➤ Faktoring İşletmesinin Faiz Faturası Düzenlemesi

Faktoring işletmesi, yapılan faktoring işlemine ilişkin faiz reeskontlarını hesaplanan BSMV'leri ile birlikte satıcı firmaya fatura etmesi durumunda yapılması gereken muhasebe kaydı,

.../...	
373 Maliyet Giderleri Karşılığı	xxx
373.01 Faktoring Faiz Reeskontları	
373.01.01 ABC Faktoring A.Ş.	
320 Satıcılar	xxx
320.03 Faktoring İşletmesine Borçlar	
320.03.01 Yurtiçi Faktoring Borçları	
320.03.01.01 ABC Faktoring A.Ş.	
..... <i>Faktoring işletmesinin faiz faturası</i>	
/	

➤ Faktoring İşletmesinden Kalan Bakiyenin Tahsili

Faktoring işletmesi tahsilat işlemi gerçekleştirildikten sonra ön ödeme tutarı ile tahakkuk edilen faiz ve komisyon tutarlarını da düşükten sonra kalan tutarı satıcı firmaya ödemesi durumunda yapılması gereken muhasebe kaydı,

.../...	
100 Kasa	xxx
101 Alınan Çekler	xxx
102 Bankalar	xxx
120 Alıcılar	xxx
120.03 Faktoring İşletmesinden Alacaklar	
120.03.01 Yurtiçi Faktoring Alacakları	
120.03.01.01 ABC Faktoring A.Ş.	
..... <i>Faktoring işletmesinden kalan bakiyenin tahsili</i>	
/	

➤ Cari Hesapların Kapatılması

Faktoring işletmesinden kalan bakiyenin tahsili sonrasında cari hesabın kapatılması gerekmektedir. Bu hususta yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir,

320 Satıcılar	xxx	
320.03 Faktoring İşletmesine Borçlar		
320.03.01 Yurtiçi Faktoring Borçları		
320.03.01.01 ABC Faktoring A.Ş.		
120 Alıcılar		xxx
120.03 Faktoring İşletmesinden Alacaklar		
120.03.01 Yurtiçi Faktoring Alacakları		
120.03.01.01 ABC Faktoring A.Ş.		
.....Cari Hesapların Kapatılması.....		

5. FAKTORING İŞLETMESİ AÇISINDAN TMS 18 “HASILAT” STANDARDI UYGULAMASI

TMS 18 “Hasılat” standardı ile gelirin faydalanma dönemlerine ayrıştırılarak muhasebeleştirilmesini rücu edilemez faktoring yöntemi ile incelersek;

Bilgin Koltuk Üretim Anonim Şirketi 01.01.2015 tarihinde ABC A.Ş.’ye koltuklarını 45 gün vadeli olarak %18 KDV dahil 120.000 TL’ye satılmıştır. Bilgin Koltuk Üretim A.Ş., ABC A.Ş.’den olan 45 gün vadeli senetsiz alacakları için Çağdaş Faktoring A.Ş.’ye başvurarak rücu edilemez faktoring sözleşmesini imzalamıştır (iskontolu). Çağdaş Faktoring A.Ş. aralarında yaptıkları sözleşme gereğince alacakları devralarak %70 oranında ön ödeme taahhüdünde bulunmuştur. Çağdaş Faktoring A.Ş. % 3 oranında hizmet komisyonu ve % 4 oranında garanti komisyonu talep etmiştir. Piyasa faiz oranını ise %18 olarak belirlemiştir. % 5 oranındaki BSMV ise 15.03.2015 te ödenecektir. Sözleşme uyarınca damga vergisi yükümlülüğü Çağdaş Faktoring A.Ş.’ye aittir. Vade bitiminde Çağdaş Faktoring A.Ş. tüm alacakları tahsil etmiştir. Yapılan izahatlar ışığında Çağdaş Faktoring A.Ş.’nin yapacağı muhasebe kayıtları ve hesaplamaları aşağıdaki gibidir,

Fatura Tutarı		120.000,00 TL
Peşin (Ön) Ödeme	(120.000 TL x %70)	84.000,00 TL
Kalan	(120.000 TL - 84.000 TL)	36.000,00 TL
Hizmet Komisyon Geliri	(120.000 TL x %3)	3.600,00 TL
Garanti Komisyon Geliri	(120.000 TL x %4)	4.800,00 TL
Faiz Geliri	(84.000 TL x 18 x 45)/36.000	1.890,00 TL
BSMV	(3.600 TL + 4.800 TL + 1.890 TL) * 0,05	514,50 TL
Hizmet Komisyonununun BSMV'si	(3.600 TL x %5)	180,00 TL
Garanti Komisyonununun BSMV'si	(4.800 TL x %5)	240,00 TL
Faiz Gelirinin BSMV'si	(1.890 TL x %5)	94,50 TL
Damga Vergisi	Tüm faktoring işlemleri ve sözleşmeleri Damga Vergisinden muaftır.	

Faktoring sözleşmesi imzalandığında,

1.01.2015	
100 Kısa Vadeli İskontolu Faktoring Alacakları	120.000.-
100.00 Yurtiçi Faktoring Alacakları	
100.00.1 Rücu Edilemez	
356 Faktoring İşlemlerinden Borçlar	120.000.-
356.01 Rücu Edilemez	
<i>...sözleşmenin imzalanması...</i>	
/	

Riskin üstlenilmesi,

1.01.2015	
950 Riski Üstlenilen Faktoring İşlemlerinden Alacaklar	120.000.-
952 Riski Üstlenilen Faktoring İşlemlerinden	
Borçlar	120.000.-
<i>.....riskin üstlenilmesi.....</i>	
/	

Müşteri firma olan Bilgin Koltuk Üretim Anonim Şirketi'ne ön ödeme yapılması,

1.01.2015	
356 Faktoring İşlemlerinden Borçlar	84.000.-
356.01 Rücu Edilemez	
10 Kasa	84.000.-
<i>.....Ön ödeme yapılması.....</i>	
/	

Komisyon ve faiz geliri ile BSMV'nin ilgili hesaplara aktarılması,

16.01.2015	
100 Kısa Vadeli İskontolu Faktoring Alacakları	10.804,50.-
100.00 Yurtiçi Faktoring Alacakları	
100.00.1 Rücu Edilemez	
700 İskontolu Fak. Al. Alınan Ücret ve Komisyonlar	8.400.-
500 Kısa Vadeli İskontolu Al. Alınan Faizler	1.890.-
380 Öd. Vergi, Resim, Harç, Prim ve Fonlar	514,50-
380.10.2 BSMV	
..... <i>Komisyon, faiz geliri ve BSMV'nin hesaplara aktarımı</i>	
/	

TMS 18 "Hasılat" standardı olmasaydı gelecek aylarda elde edilecek gelir getirici unsurlar direkt hasılat hesabına yazılacaktı böylece hasılat hesabının ortalama vadeye göre işlenmesi gerekecekti. İlgili örnekte bahsedildiği gibi vade 45 gün iken 1 Şubat tarihinde 30 günlük faiz işlememiz gerekecekti. Standart olmasaydı faiz gelirini 1.890 ₺ yerine 1.260 ₺ olarak dikkate almamız gerekecekti. Mahsup işlemi yapıldıktan sonra kalan tutarın müşteri firma Bilgin Koltuk Üretim A.Ş. 'ye ödenmesi,

.../...	
356 Faktoring İşl. Borçlar	36.000.-
356.01 Rücu Edilemez	
100 Kısa Vadeli İsk. Fakt. Alacakları	10.804,5-
100.00 Yurtiçi Fak. Alacakları	
100.00.1 Rücu Edilemez	
10 Kasa	195,5-
..... <i>Kalan Tutarın Ödenmesi</i>	
/	

Vade sonunda Çağdaş Faktoring A.Ş. alacakları ABC A.Ş.'den tahsil ettiğinde,

15.02.2015	
10 Kasa	120.000.-
100 Kısa Vad. İsk. Fakt. Al.	
100.00 Yurtiçi Fakt. Alacakları	
100.00.0 Rücu Edilebilir	120.000.-
..... <i>Alacakların Tahsil Edilmesi</i>	
/	

15.02.2015	
952 Riski Üstlenilen Faktoring İşlemlerinden Borçlar	120.000.-
950 Riski Üstlenilen Fak. İşl. Alacaklar	120.000.-
/	

İlgili muhasebe kayıtlarında faktoring şirketlerinin müşterileriyle yaptıkları faktoring sözleşmeleri ile bu sözleşmelere ilişkin olarak düzenlenen diğer kağıtların damga vergisinden istisna olması sebebiyle Damga Vergisi hesaplanmamıştır. Buna ilaveten yapılan işlemin rücu edilemez faktoring işlemi olması sebebiyle vade sonunda alacakları ABC A.Ş.'den tahsil edilemeseydi faktoring şirketinin alacaklarını devraldığı Bilgin Koltuk Üretim A.Ş.'ye rücu etmeye hakkı yoktur. Dolayısıyla alacak şüpheli hale gelmiş sayılır.

.../...	
170 Tasfiye Ol. Alacaklar	120.000.-
170.00.0.0 Yasal Takip Müşterisi	
100 Kısa Vad. İsk. Fakt. Al.	120.000.-
100.00 Yurtiçi Fakt. Al.	
100.00.1 Rücu Edilemez	
/	

Faktoring Şirketlerinde Şüpheli Ticari alacak karşılıkları BDDK yönetmelik hükümleri gereğince düzenlenmiştir. Şüpheli alacak kriterlerini taşıyan alacaklar 170 hesap grubunda "Tasfiye Olunan Alacaklar" hesabına aktarılır ve yine aynı yönetmelik hükümleri gereğince bu alacaklar için özel karşılık ayrılır. (180-Özel Karşılıklar)

.../...	
820 Karşılık ve Değer Düşme Giderleri	120.000.-
820.00.0.0 Özel Karş. Gid.	
180 Özel Karşılıklar	120.000.-
/	

İlgili uygulamada anapara ve faizin vadesinden önce ödenmesi gereken tarihten itibaren tahsilinin bir yılı geçmiş olması varsayımı altında özel karşılık kaydı atılmıştır.

6. UFRS 15 - MÜŞTERİLERLE YAPILAN SÖZLEŞMELERDEN DOĞAN HASILAT

TMS 18 Hasılat standardında muhasebeleştirme konuları; mal satışı, hizmetlerin sunumu ve faiz, isim hakları ile temettüler şeklinde iken gündemde olan UFRS 15 ile bahsi geçen konular yerine edim yükümlülüğü kavramı getirilmiştir. Bu Standardın amacı, müşteriyle yapılan bir sözleşmeden doğan hasılatın ve nakit akışlarının niteliği, tutarı, zamanlaması ve belirsizliğine ilişkin faydalı bilgilerin finansal tablo kullanıcılarına raporlanmasında işletmenin uygulayacağı ilkeleri düzenlemektir.¹⁷ Standardın temel prensibi; işletmenin hasılatının, taahhüt edilen mal ve hizmetlerin müşteriye transferini gösteren ve işletmenin mal veya hizmetin transferi sonucunda işletmenin elde etmeyi beklediği değeri yansıtan tutarda muhasebeleştirilmesi olarak ifade edilmektedir.

TMS 18 Hasılat standardında bir işletmenin sahiplikle ilgili önemli risk ve getirilerini alıcıya ne zaman devretmiş sayılacağına değerlendirilmesi, işleme ilişkin koşulların incelenmesini gerektirir. Çoğu kez, sahiplikle ilgili risk ve yararların devri ile mülkiyet veya zilyetliğin alıcıya devri aynı anda olur. (Perakende satışlarda da benzer durum mevcuttur.)¹⁸ İşletmenin, sahiplikle ilgili önemli riskleri taşımaya devam etmesi durumunda, bu işlem bir satış değildir ve hasılat olarak muhasebeleştirilemez. Bu çerçevede mevcut standardta, hasılatın muhasebeleştirilmesinde risk ve fayda analizi yapılmaktadır.

UFRS 15'e göre ise, bir edim yükümlülüğü, müşteriye taahhüt edilen mal veya hizmet transfer

edilerek yerine getirildiğinde, hasılat olarak muhasebeleştirilir. TMS 18 Hasılat standardında hasılatın ölçümü gerçeğe uygun değer ile yapılmakta iken UFRS 15'te ise bir edim yükümlülüğü yerine getirildiğinde, bu edim yükümlülüğüne dağıtılmış işlem fiyatı tutarı hasılat olarak muhasebeleştirilmektedir.¹⁹

UFRS 15'e geçiş yapılırken uygulanması gereken beş adım aşağıdaki gibidir,

- Müşteri Sözleşmelerinin Belirlenmesi
- Sözleşmedeki ayrı performans kriterleri ve yükümlülüklerin belirlenmesi
- Sözleşme bedelinin tespit edilmesi
- Satış Bedelinin Yükümlülüklerle Dağıtılması
- Sözleşme yükümlülükleri yerine getirildikçe hasılatın kaydedilmesi²⁰

UFRS 15'e geçiş için "Tam Geriye Dönük Uygulama" ve "Kümüle Edilmiş Geriye Dönük Uygulama" olarak iki alternatif yöntem sunulmuştur. Modifiye edilmiş geriye dönük uygulama tercih edildiğinde önceki dönemler yeniden düzenlenmeyecek ancak mali tablo dipnotlarında karşılaştırmalı rakamsal bilgi verilecektir. Yeni hasılat standardının uygulamaya olan etkisi;

- **Uzun vadeli hizmet sözleşmelerinde hasılatın muhasebeleştirilmesi:** Bir varlığın (inşaat, üretim ve kişiye özel yazılım vb.) geliştirilmesi ile ilgili bir hizmet sözleşmesinden doğan hasılat ancak varlık geliştirildikçe müşteri tarafından kontrol edilebilmesi veya varlığın işletme için alternatif kullanımı ol-

17 TFRS 15 Standardı, http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standardlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/TFRS_15_09092016.pdf, Erişim Tarihi: 19.02.2017

18 Revenue Recognition Global Guide 2016, <http://www.pwc.com/us/en/cfodirect/assets/pdf/accounting-guides/pwc-revenue-recognition-global-guide-2016.pdf>, Erişim Tarihi: 19.02.2017

19 IFRS NEWS 15, http://www.gtrus.com/doc/public/gti/gti_ifrs_news_15.pdf, Erişim Tarihi: 9.02.2017

20 Jack T. Ciesielski and Thomas R. Weirich, (2015) Revenue Recognition: How It Will Impact Three Key Sectors, Journal of Corporate Accounting & Finance, 26(3), pp. 31-39.

maması ve işletmenin gerçekleştirdiği edimin zamanında tamamlanması için müşteriden ödeme isteme hakkına sahip olması durumunda zaman içerisinde muhasebeleştirilmektedir. Eğer şirket halihazırda hizmet sunumlarına ilişkin tamamlanma yüzdesi yöntemi kullanıyorsa veya uzun vadeli bir sözleşme yapacaksa, hasılatı sözleşme bitiminde mi yoksa sözleşmeden doğan edim yükümlülüklerini yerine getirdikçe ve kontrol müşteriye sürekli bir şekilde geçtikçe mi muhasebeleştireceğini tekrar değerlendirmesi gerekecektir. Ayrıca yeni standart kapsamında diğer sözleşmeler için de tamamlanma aşaması esasının ilk defa uygulanması da söz konusu olabilecektir.

- **Ayrı edim yükümlülüklerinin tanımlanması:** Yeni standart, işletme tarafından imzalanan bir sözleşmenin ayrı olarak tanımlanan mal veya hizmetler için ayrı edim yükümlülüklerine bölünmesi ihtiyacını ortaya çıkarabilmektedir. Bu durumda, işletmenin mevcut uygulamadan farklı olarak sözleşmeyi farklı hesap gruplarına ayırarak dağıtması gerekebilecektir.
- **Lisanslama ve haklar:** Mevcut standarttan farklı olarak yeni hasılat standardı; işletmenin fikri mülkiyet hakkının, sözleşmede taahhüt edilen diğer mal veya hizmetlerden ayrı olup olmadığını değerlendirmektedir. Eğer, imtiyazlı hak ayrı ise, ayrı edim yükümlülüğü olarak muhasebeleştirilmektedir. Aksi halde, mal veya hizmet tedariki için ortaya çıkan edim yükümlülüğünün bir parçası olarak değerlendirilmektedir.
- **Ürün Garantileri:** Mevcut standartta, ürün garantisi, karşılık olarak muhasebeleştirilmektedir. Yeni standartta ise, işletme tarafından sağlanan garanti niteliğinin muhasebeleştiri-

rilmesini doğrudan etkilemektedir. Garanti hizmetini satın almak müşterinin isteğine bağlıysa ya da garanti müşteriye ilave bir hizmet sağlıyorsa garanti ayrı bir edim yükümlülüğü gibi muhasebeleştirilmektedir. Ancak, sadece tedarik edilen öğenin üzerinde anlaşılan özelliklere uygun olduğuna yönelik olarak güvence sağlayan bir garanti ayrı bir edim yükümlülüğü olarak muhasebeleştirilmemektedir.²¹

- **Tahminlerin Kullanımı:** Yeni standartta, işlem fiyatının belirlenmesinde ve dağıtılmasında, tahminlere mevcut standarttakinden çok daha fazla gerek duyulmaktadır. Bu tahminleri, değişken bedelin tahmini ve muhasebeleştirilmesi, sözleşmedeki farklı malların ve servisin belirlenmesi ile satış fiyatlarının tek başına satılabilir olarak tahmin edilmesi şeklinde sayabiliriz.
- **Açıklama:** Yeni standart, daha kapsamlı açıklama gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Örneğin, dipnotlarda mevcut sözleşmelerden ne kadar hasılatın muhasebeleştirildiği, gelecekte ne kadar hasılat muhasebeleştirilmesinin tahmini, yerine getirilmemiş edim yükümlülükleri ile ilgili ayrıntılı bilgi, tahmin ve varsayımlara yer verilmesi.

Factoring işletmeleri açısından yeni hasılat standardı değerlendirildiğinde;

Sözleşmenin taraflarınca kararlaştırılan ödemelerin zamanlaması (açıkça ya da zımnen), müşteriye veya işletmeye, mal veya hizmetlerin müşteriye devrinin finansmanı şeklinde önemli bir fayda sağlıyorsa, işletme işlem bedelini belirlerken taahhüt edilen bedelde paranın zaman değerinin etkisine göre düzeltme yapar. Bu koşullarda sözleşme önemli bir finansman bileşeni içermektedir.

21 Tunç Köse, ve Duygu Şengül Çelikay (2015), Yeni Hasılat Standardı ve Getirdiği Değişiklikler, ISMMO Yayınları, Ocak-Şubat 2015, ss. 25

Aşağıdaki unsurlardan herhangi birinin mevcut olması durumunda finansman bileşeni sayılmaktadır.

- Mal veya hizmet bedelinin devirden önce ödenmiş olması ve mal veya hizmetlerin devir zamanlamasının tamamen müşterinin takdirinde olması.
- Müşteri tarafından taahhüt edilen bedelin önemli bir bölümünün değişken olması ve bu bedelin tutar veya zamanlamasının büyük ölçüde müşteri veya işletmenin kontrolünde olmayan gelecekteki bir olayın meydana gelmesi veya gelmemesine bağlı olarak değişiklik arz etmesi (örneğin; bedel, satış bazlı bir telif ücreti ise).
- Mal veya hizmetin taahhüt edilen bedeliyle nakit satış fiyatı arasındaki farkın, müşteri ya da işletmeye finansman temini dışındaki sebeplerden doğması ve aradaki farkın bu sebeplerle orantılı olması.²²

Müşteriye sunulan hizmet ya da ürün, yalnızca belirli bir zaman aralığında fayda sağlayacak ise, hasılat, bu döneme dağıtılarak kayda alınması önem arz etmektedir. Buna ilaveten, kişiye özel ürün hazırlanıyorsa, üretildiği periyodu boyunca hesaplanacak dönemsel hasılat tutarları, kayıtlara alınmaktadır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Faktoring Şirketlerinin elde ettiği gelir getirici unsurlarının TMS 18 “Hasılat” Standardı incelenerek faktoring işletmelerine dönük uygulama ve açıklamalara yer verilmiştir. Faktoring işletmelerinin genellikle vadeli çalışması nedeniyle çalışmada vadeli satışlara ilişkin ör-

nekler üzerinden açıklamalar yapılmış, ulaşılan sonuçlara ve yeni yayınlanan UFRS 15 “Müşteri Sözleşmelerinden Doğan Hasılat” standardının getirdikleri yeniliklere değinilmiştir. Hasılat standardında iki önemli husus esas alınmaktadır. Bunlardan birincisi dönemsellik esası, diğeri ise tahakkuk ilkesidir. Dönemsellik ilkesi gereği gelir ve giderin aynı dönemde muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Tahakkuk ilkesi kapsamında işlem ve olaylar ödemelerin yapıldığı tarih itibarıyla değil bunların gerçekleştiği tarih esas alınarak mali tablolara yansıtılmalıdır.

TMS 18 standardı öncesi uygulamada farklılıklar olmakla birlikte standardın yayınlanması ile beraber faktoring şirketlerinde işlemin vadeli veya vadesiz olması durumunda vadeli satışlardaki gelirin içerisinde yer alan faiz gelirin ayrıştırılıp gerçek satış bedelinin bulunması ve ait olduğu dönemde muhasebeleşmesi gerekmektedir. Buna ilaveten standarda göre mal satışında satış bedeli gerçeğe uygun değeri ile muhasebeleşmeli ve gelir kaydedebilmek için riskin ve malın mülkiyetinin alıcıya devredilmesi gerekmekte olup, devredilmediği durumda gelir tahakkuku yapılamamaktadır. Çalışmanın bu haliyle faktoring özelinde hasılatın raporlanmasında karşılaşılabilecek sorunlara çözüm getirmesi açısından yenilikçi olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmanın sınırı nedeniyle halka açık faktoring şirketlerinin bağımsız denetim raporlarında hasılat ile ilgili tespitler ve bu husustaki dipnotlar incelenmemiştir. Çalışmanın daha ileriye götürülmesi amacıyla ileriki araştırmalarda bu işletmelerin dip not açıklamaları ve denetim raporları incelenerek uygulamaya dönük öneriler daha da geliştirilebilir.

22 IFRS 15 , <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Revenue-Recognition/Documents/IFRS-15/Revenue-from-Contracts-Project-summary-Feedback-Statement-May-2014.pdf>

KAYNAKÇA

- Akbulak, Y. (2006), Uluslararası Muhasebe Standartlarında Elde Edilen Hasılat Kavramı, Mali Pusula, Sayı 14, ss. 86
- Akbulut, A. (2015) , Karşılaştırılmalı TMS/TFRS-Vergi Uygulamaları ve Sonuçları, İstanbul: Maliye Hesap Uzmanları Derneği: 1213-1219
- Aygün R. (2012), Örnek ve Açıklamalarla TMS 18 Hasılat Standardı, Vergi Dünyası Dergisi, (368), ss. 96-109.
- Ciesielski, J. T., & Weirich, T. R. (2015) Revenue Recognition: How It Will Impact Three Key Sectors, Journal of Corporate Accounting & Finance, 26(3), pp. 31-39.
- Epstein, B. ve Jermakowicz E. (2008), IFRS Policies and Procedures, USA: John Wiley & Sons Inc, ss. 86-87
- Revenue Recognition Global Guide 2016, <http://www.pwc.com/us/en/cfodirect/assets/pdf/accounting-guides/pwc-revenue-recognition-global-guide-2016.pdf>, Erişim Tarihi: 19.02.2017
- IAS 18 Revenue, <https://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias18>, Erişim Tarihi: 19.02.2017
- IAS 18 Summary, <https://www.pkf.com/media/8768/IAS%2018%20Summary.pdf>, Erişim Tarihi: 19.02.2017
- IFRS 15, <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Revenue-Recognition/Documents/IFRS-15/Revenue-from-Contracts-Project-summary-Feedback-Statement-May-2014.pdf>, Erişim Tarihi, 19.02.2017
- IFRS NEWS 15, http://www.gtrus.com/doc/public/gti/gti_ifrs_news_15.pdf, Erişim Tarihi: 9.02.2017
- Karabınar S. (2011), “Türkiye’de Hasılat Ölçümü ve Raporlamasında –Sorunlar ve Çözüm Önerileri-, Ekin Yayınları, Bursa, ss. 6.
- Köse, T. Ve Çelikay Ş. (2015), Yeni Hasılat Standardı ve Getirdiği Değişiklikler, ISMMMO Yayınları, Ocak- Şubat 2015, ss. 25
- Kurt, G., (2007), TMS-18 Hasılat; Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları, ss. 556.
- TFRS 15 Standardı, http://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/DynamicContentFiles/T%C3%BCrkiye%20Muhasebe%20Standartlar%C4%B1/TMSTFRS2016Seti/TFRS_15_09092016.pdf, Erişim Tarihi: 19.02.2017
- TMS 18 “Hasılat” Standardının Özellikleri, <http://kgk.gov.tr/contents/files/TMS18.pdf>, Erişim Tarihi: 19.02.2017
- Toroslu, V.(2014), Hukuksal ve Finansal Açıdan Faktoring, Vedat Yayıncılık, İstanbul, ss. 165
- Yanık, Serap ve Özerhan, Yıldız (2015), TMS TFRS Açıklamalı ve Örnek Uygulamalı Türkiye Muhasebe Standartları Türkiye Finansal Raporlama Stand., TURMOB Yayınları, Ankara, ss. 30
- Yılmaz Ö. (2012)., Faktoring İşlemlerinin Muhasebesi, Yalın Yayıncılık, İstanbul, ss.18-19
- Yücenurşen, M. , Peker, A.A. , Apak, İ. , Polat, Y. (2014),TMS 18 Hasılat Standardı Çerçevesinde Hasılatın Muhasebeleştirilmesi ve Özellik arz eden Durumlar. , Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(2), 1-8.